

2020

VYRESNIO AMŽIAUS ŽMONIŲ IR ŽMONIŲ SU NEGALIA APKLAUSA APIE LAISVALAIKIO IR KULTŪROS UŽIMTUMĄ

Ataskaita

PARENGĖ:

Justė Krančiukaitė

Karolina Zakarauskaitė

Kurk
Lietuvai

LIETUVOS RESPUBLIKOS
SVEIKATOS APSAUGOS MINISTERIJA

LIETUVOS RESPUBLIKOS
KULTŪROS MINISTERIJA

Apklausos klausimynas, sklaida, duomenų analizė ir maketavimas parengti ir atlikti:

Karolina Zakarauskaitė ir Justė Krančiukaitė

Apklausos autorės dėkoja kiekvienam apklausa pasidalijusiam ir ją užpildžiusiam asmeniui.

Daugiau informacijos apie projektą:

- <http://kurkl.lt/projektai/socialinis-receptas/>
- karolina.zakarauskaite@kurkl.lt

TURINYS

Kontekstas	3
Metodologija	5
Vyresnio amžiaus žmonių atakymų santrauka	6
Žmonių su negalia atsakymų santrauka	7
Vyresnio amžiaus žmonių apklausos rezultatai	8
Žmonių su negalia apklausos rezultatai	16
Išvados, rekomendacijos ir pasiūlymai	25
Šaltiniai	29

KONTEKSTAS

Laisvalaikio ir kultūros užimtumo svarba vyresnio amžiaus žmonėms ir žmonėms su negalia

Vyresnio amžiaus žmonių ir žmonių su negalia socialinio aktyvumo ir integracijos rodikliai Lietuvoje yra vieni prasčiausių tarp Europos Sąjungos šalių, Lietuvoje daugiausia vyresnio amžiaus žmonių ES gyvena po vieną¹⁻³. Vienišumas padidina demencijos, uždegimų, ankstyvos mirties riziką, neigiamas poveikis sveikatai didesnis, nei 15-os per dieną surūkomų cigarečių.⁴⁻⁸ Esame tarp pirmaujančių šalių populiacijų senėjimo temoje, o senstančiose visuomenėse itin svarbu spręsti negalios, savarankiškumo išlaikymo klausimus. Siekiant rasti efektyvių sprendimo būdų šioms iššūkiams, Kurk Lietuvai programa kartu su LR Sveikatos apsaugos ir Kultūros ministerijomis vykdo projektą Socialinis receptas.

Projekto tikslas – didinti vyresnio amžiaus žmonių ir žmonių su negalia socialinę įtrauktį, laisvalaikio užimtumą, mažinti vienišumą ir taip gerinti jų psichikos sveikatą.

Įrodyta, kad kultūrinių ir kūrybinių užsiėmimų metu mezgami socialiniai ryšiai prisideda prie atskirties mažinimo, nerimo valdymo; fizinis užimtumas šokių metu prisideda prie Parkinsono ligos valdymo, kūrybinės veiklos bendruomenėje prisideda prie lėtinių ligų valdymo, geresnės psichologinės būklės, psichikos sveikatos ir negalios stigmatos mažinimo.⁹⁻¹² Kultūros ir laisvalaikio veiklų nauda sveikatai yra atpažįstama Pasaulio sveikatos organizacijos ir Europos komisijos.^{13,14}

METODOLOGIJA

Apklausa

Apklauso tikslas: **sužinoti Lietuvos senjorų ir žmonių su negalia laisvalaikio ir kultūros užimtumo tendencijas, tą skatinančius ir stabdančius veiksnius, populiariausias užimtumo sritis bei poreikį tokioms veikloms.**

Apklausa vykdyta 2020 m. balandžio 29 d. - gegužės 18 d.

Apklausiai vykdyti buvo parengta po vieną klausimyną kiekvienai tikslinei grupei, naudojant googleform apklausų platformą.

Tiriamieji

- **Vyresnio amžiaus žmonės.**
Apklauso anketą, skirtą senjorams užpildė **303 asmenys.**
- **Žmonės su negalia.**
Anketą, skirtą žmonėms su negalia užpildė **260 asmenų.**

Sklaida

Apklauso vykdymo metu šalyje buvo paskelbta ekstremali situacija dėl COVID-19, todėl sklaida vyko tik skaitmeniniu būdu: internete, socialinėse medijose, el. laiškais per tikslines grupes atstovaujančias organizacijas ir kt. Taip pat dėl šios priežasties apklauso dalyvių buvo prašoma užpildyti apklausą, turint omenyje įpročius prieš karantiną.

Apklauso ribotumai

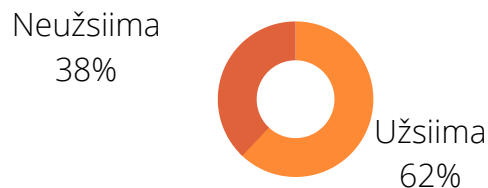
Didesniam tikslinių grupių reprezentatyvumui pasiekti reikalinga didesnė imtis, taip pat svarbu įtraukti daugiau globos institucijose gyvenančių asmenų, sklaidą atlikti ne tik skaitmeniniu, bet ir analoginiu būdu - dalijant atspausdintą klausimyno versiją. Siekiant atspindėti daugiausia individualių poreikių turinčių asmenų poreikius, reikalinga praplėsti klausimyną. Kadangi apklausa vykdyta skaitmeninėje erdvėje, skaitmeninių įgūdžių neturintys asmenys reprezentuojami tik dalinai (klausimyną užpildžius atstovui arba šeimos nariui). Apklausoje plačiau reprezentuojami socialinių medijų grupių nariai, asociacijų nariai ir kt.

VYRESNIO AMŽIAUS ŽMONIŲ LAISVALAIKIO IR KULTŪROS UŽIMTUMAS

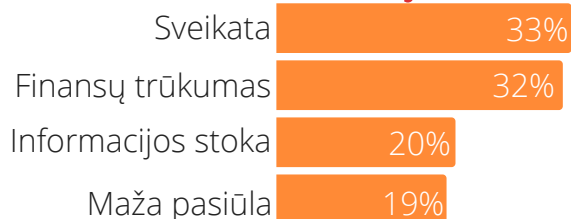
SANTRAUKA

- 303 respondentai, 87% moterys
- 77% nedirba
- 62% reguliariai (bent kartą per savaitę) užsiima laisvalaikio ar kultūros veikla
- Patraukliausios laisvalaikio veiklos - sportas, mokymasis, darbas sode, kultūriniai užsiėmimai (teatras, koncertai, kinas, muziejai), draugystė telefonu, meno dirbtuvės.
- Svarbiausias kriterijus veikloms - turinys
- 63% pirmenybę teikia įvairaus amžiaus grupėms arba teigia (20%), jog dalyvių amžius jiems nedaro įtakos
- 34% norėtų prisidėti prie susitikimų ir veiklų organizavimo savanorystės pagrindu
- 9% apklaustųjų nėra susidomėję jokiais laisvalaikio ir kultūros veiklomis
- 64% naudojami laisvalaikio ir kultūros paslaugomis internete
- Laisvalaikio ir kultūros užimtumo internete kliūtys - skaitmeninių įgūdžių stoka (46%), (32%) neturi kompiuterio prieigos, 22% nežino, kur rasti tokį turinį, 15% netenkina turinys, 23% laisvalaikio ir kultūros paslaugomis internete naudotis nenori
- 32% apklaustųjų nurodė turintys negalią
- Labiausiai reikalingi organizacijų prisitaikymai - kad tekstas ir informacija būtų pateikiama lengvai suprantama kalba (49%), asistento/pagalbininko paslaugos (20%), transporto klausimai (16%).

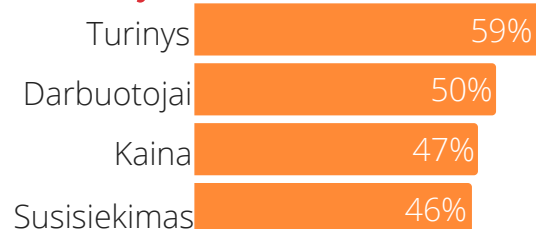
Reguliarus laisvalaikio užimtumas

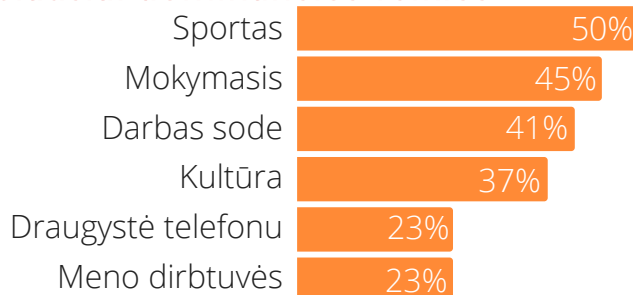
Laisvalaikio užimtumo kliūtys

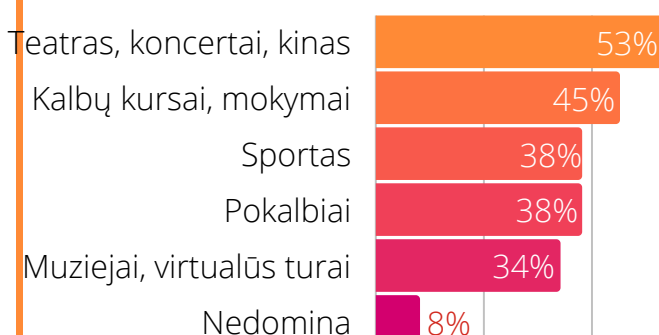
Svarbiausi kriterijai veikloms

Labiausiai dominančios veiklos

Labiausiai dominančios veiklos internete

ŽMONIŲ SU NEGALIA LAISVALAIKIO IR KULTŪROS UŽIMTUMAS

SANTRAUKA

- 260 respondentų, 68% moterys
- Nors ir 76% apklaustųjų darbingo amžiaus (26-65m.), tik mažiau nei trečdalis (32%) dirba
- 54% reguliariai (bent kartą per savaitę) užsiima laisvalaikio ar kultūros veikla
- Patraukliausios laisvalaikio veiklos - sportas, kultūra (kinas, teatras, koncertai, muziejai), dienos centro veiklos, meno dirbtuvės, naujų įgūdžių, kalbų mokymasis ir savanorystė
- Svarbiausias kriterijus veikloms - darbuotojų profesionalumas, draugiškumas
- 65% apklaustųjų pirmenybę teikia mišrioms, įtraukioms grupėms, nepriklausomai, ar dalyvis turi negalią ar ne
- 41% norėtų prisidėti prie susitikimų ir veiklų organizavimo savanorystės pagrindu
- Tik 2% apklaustųjų nėra susidomėję jokiais laisvalaikio ir kultūros veiklomis
- 60% naudojami laisvalaikio ir kultūros paslaugomis internete, 34% tai patogiau nei gyvi užsiėmimai
- Pagrindinės laisvalaikio užimtumo internete kliūtys - skaitmeninių įgūdžių stoka 35%, 24% netenkina pasiūla, 21% nežino, kur rasti tokį turinį, 28% laisvalaikio ir kultūros paslaugomis internete naudotis nenori
- Dauguma apklaustųjų turi daugiau nei vieną negalią; 33% - judėjimo, 21% - regos; 15% - intelekto, 12% - nematomas negalias, 10% neurologines negalias.
- Labiausiai reikalingi organizacijų prisitaikymai - asistentas/pagalbininkas (37%), susisiektuvai (34%), tekstas lengvai suprantama kalba (27%), vežimėlio prieiga/liftas (23%), garsinis/taktilinis žymėjimas (12%)

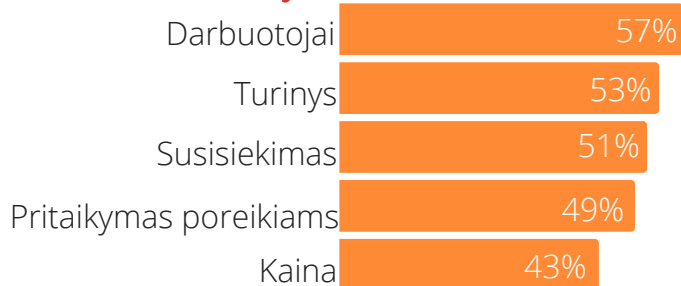
Reguliarus laisvalaikio užimtumas

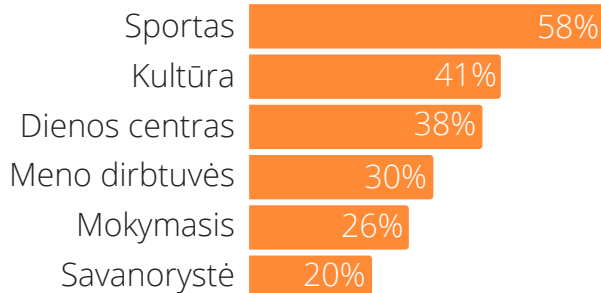
Laisvalaikio užimtumo kliūtys

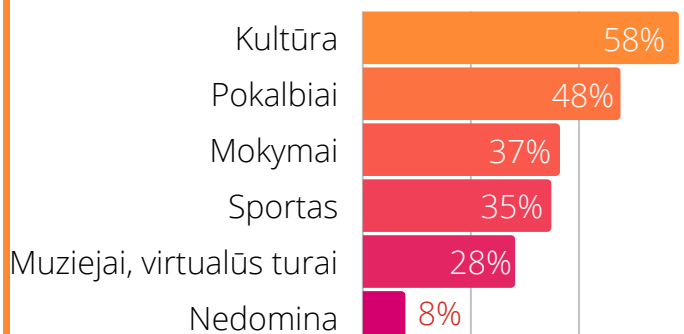
Svarbiausi kriterijai veikloms

Labiausiai dominančios veiklos

Labiausiai dominančios veiklos internete

10

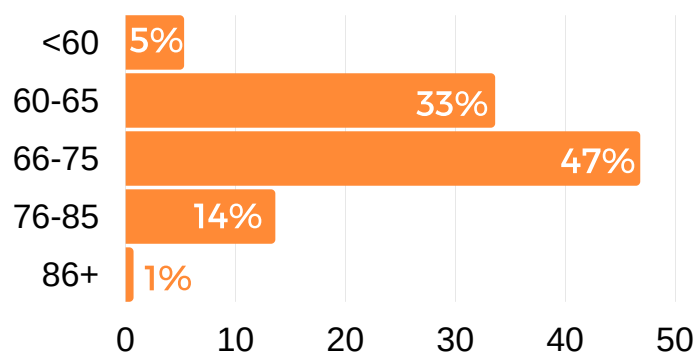
VYRESNIO AMŽIAUS ŽMONIŲ APKLAUSOS REZULTATAI

VYRESNIO AMŽIAUS ŽMONIŲ DEMOGRAFIJA

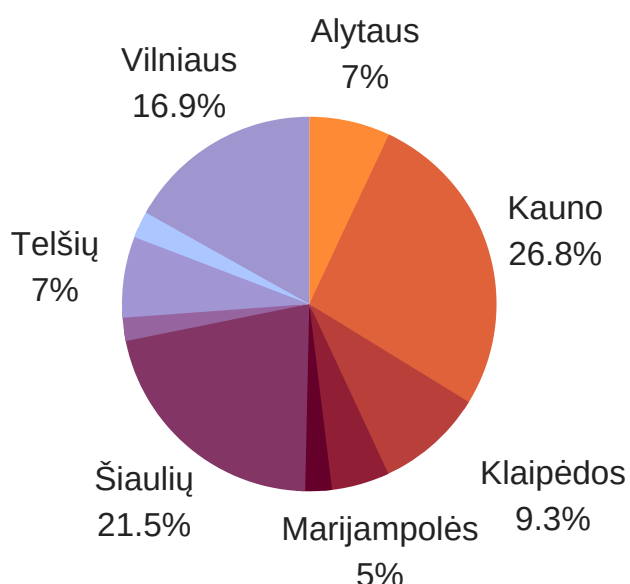
Apklauskos klausimyną, skirtą senjorams užpildė **303 asmenys**:

- **87% apklauskos dalyvių sudarė moterys**, tik 13%- vyrai (1.a.pav.),
- 86% senjorų apklausą užpildė patys, 14% - senjorų atstovai (draugai, šeimos nariai, socialiniai darbuotojai ar kt.) (1.b.pav.).
- Dauguma apklaustųjų (62%) buvo vyresni, nei 65m. (1.c.pav.).
- Pasiskirstymas pagal gyvenamąsias apskritis buvo įvairus, daugiausia apklaustųjų - iš Kauno, Šiaulių ir Vilniaus apskričių (1.d.pav.).
- Dauguma apklausoje dalyvavusių senjorų (97%) gyvena ne globos institucijoje, o savo namuose (1.e.pav.).

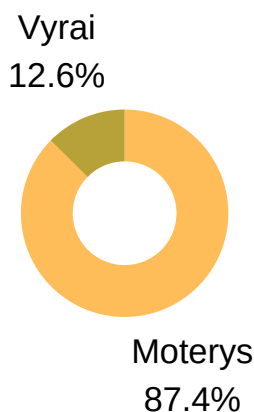
C. APKLAUSTŲJŲ AMŽIUS

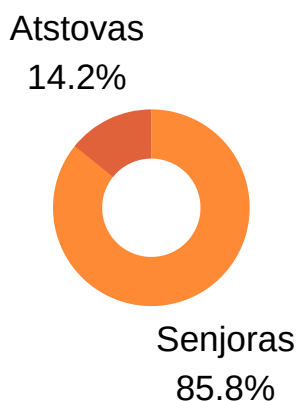
D. GYVENAMOJI APSKRITIS

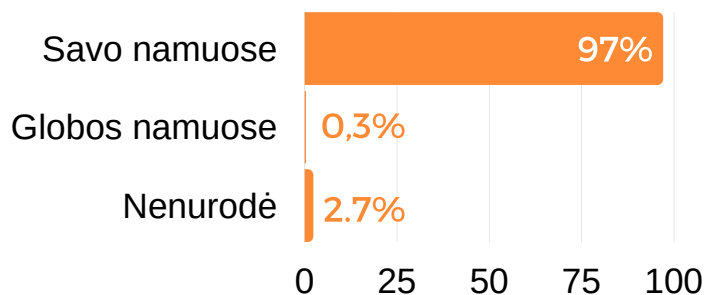
A. LYTIS:

B. APKLAUSĄ PILDĖ

E. GYVENAMOJI APLINKA

1 PAV. APKLAUSTŲJŲ VYRESNIO AMŽIAUS ŽMONIŲ DEMOGRAFIJA

UŽIMTUMAS

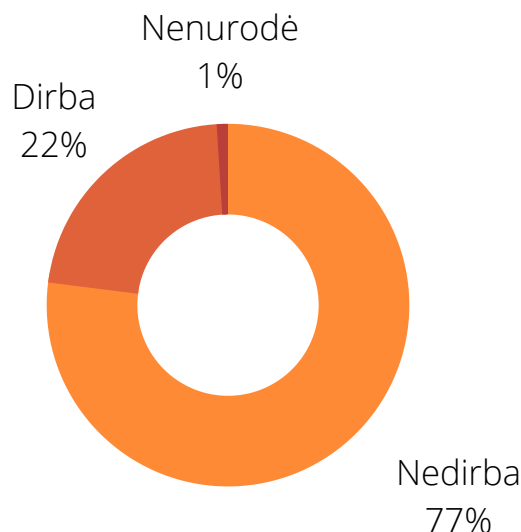
77% apklaustųjų vyresnio amžiaus žmonių nurodė, jog nedirba (2.a.pav.).

Daugiau nei pusė (52%) apklaustųjų dalyvauja kultūriniuose renginiuose bent kartą per mėnesį, 30% - du ir daugiau kartų per mėnesį. Beveik trečdalis apklaustųjų dalyvauja tokiose veiklose keletą kartų per metus ar kas metus. **10% apklaustųjų kultūros renginiuose visai nedalyvauja** (2.b.pav.). Šie rodikliai yra gan geri,

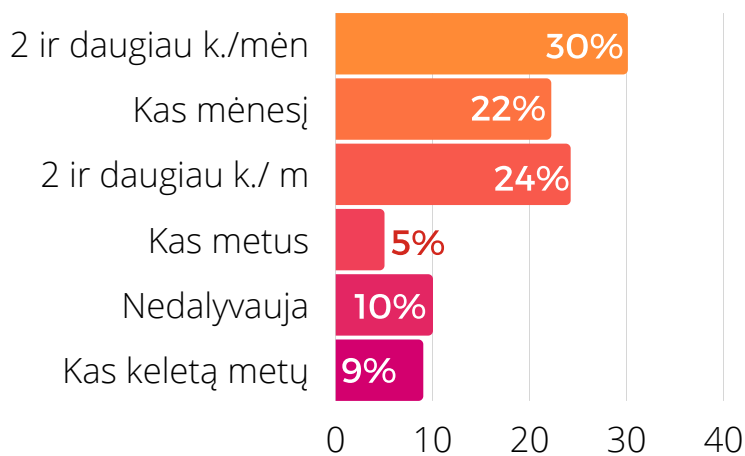
atsižvelgiant į Lietuvos profilį Europos Aktyvaus senėjimo indekse, pagal kurį vyresnio amžiaus žmonių socialinis aktyvumas Lietuvoje yra žemas (38% žemiau ES vidurkio). Apklausos rezultatai gali būti tokie, nes skaitmeninė anketa pasiekė šios populiacijos grupės aktyviausius.

62% Vyresnio amžiaus žmonių reguliariai užsiima kokia nors laisvalaikio veikla (vykstančia bent kartą per savaitę), likę (38%) nurodė, jog reguliariai jokiais veiklomis neužsiima (2.c.).

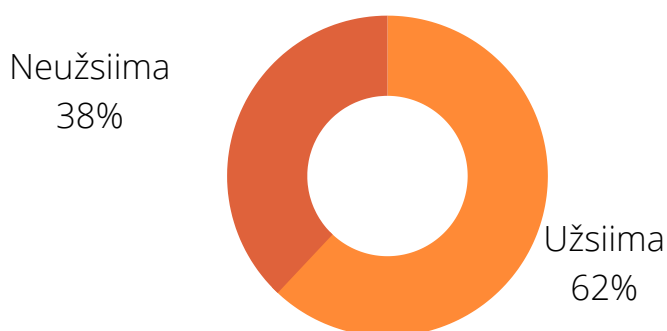
A. DARBO UŽIMTUMAS

B. DALYVAVIMAS KULTŪRINIUISE RENGINIUISE

C. REGULIARUS LAISVALAIKIO UŽIMTUMAS KULTŪRA IR KT.

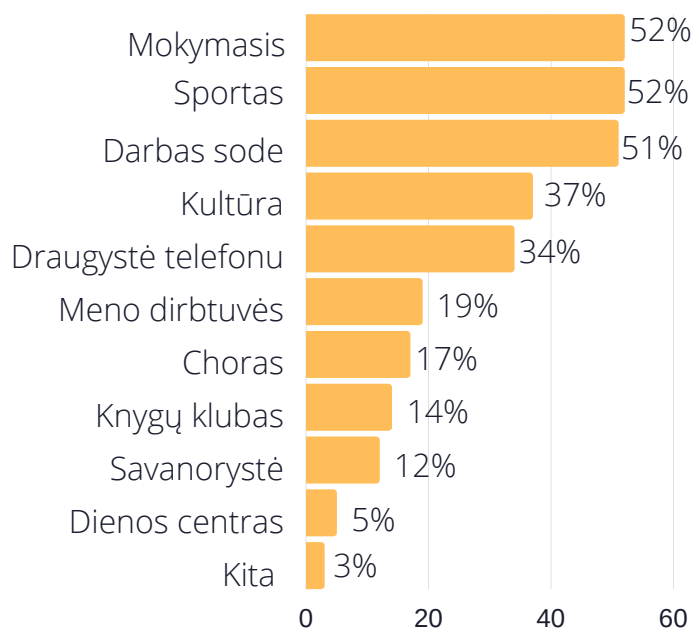

2 PAV. APKLAUSTŪJŲ VYRESNIO AMŽIAUS ŽMONIŲ DARBO, LAISVALAIKIO IR KULTŪROS UŽIMTUMAS

POPULIARIAUSIOS LAISVALAIKIO VEIKLOS

Paklausėme, kokiomis veiklomis užsiima tie 62% senjorų, kurie turi reguliarią laisvalaikio veiklą. Populiariausios veiklos tarp šiuo metu reguliarią veiklą turinčių senjorų - mokymasis (Trečiojo amžiaus universitetai, kalbų, sveikos mitybos, skaitmeninio raštingumo ir kt. kursai), sportas (mankštos, užsiėmimai baseine, šokiai) ir darbas sode, kultūra (kinas, teatras, gyvos muzikos koncertai, muziejai) bei draugystė telefonu ir meno dirbtuvės (3pav.). Tik trečdalis šių veiklų yra skirta vien senjorams, dauguma įtraukia ir kitas amžiaus grupes.

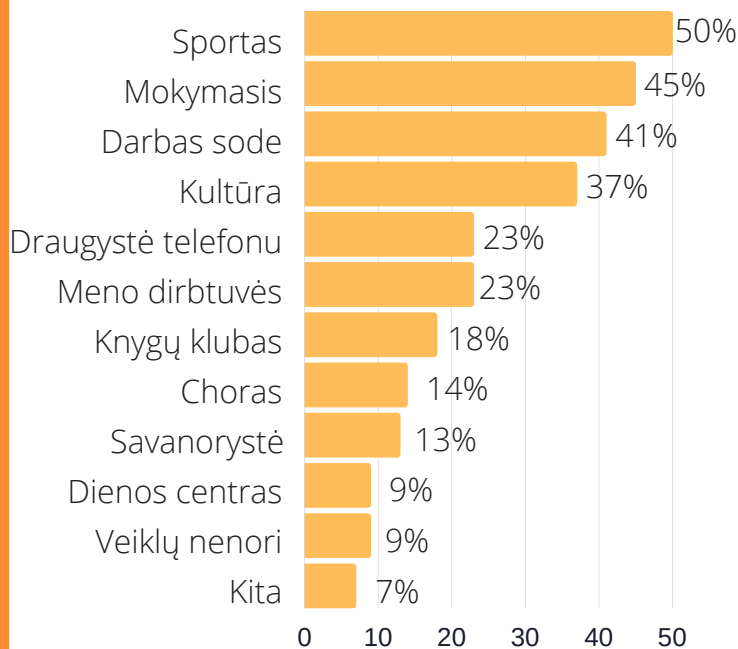
Šiuo metu populiariausios veiklos*:

***66% iš šių veiklų vykdomos mišrioje amžiaus grupėse (likę 34% veiklų skirtos tik senjorams)**

3 PAV. ŠIUO METU POPULIARIAUSIOS LAISVALAIKIO UŽIMTUMO VEIKLOS

Labiausiai dominančios veiklos

4 PAV. LABIAUSIAI DOMINANČIOS LAISVALAIKIO UŽIMTUMO VEIKLOS

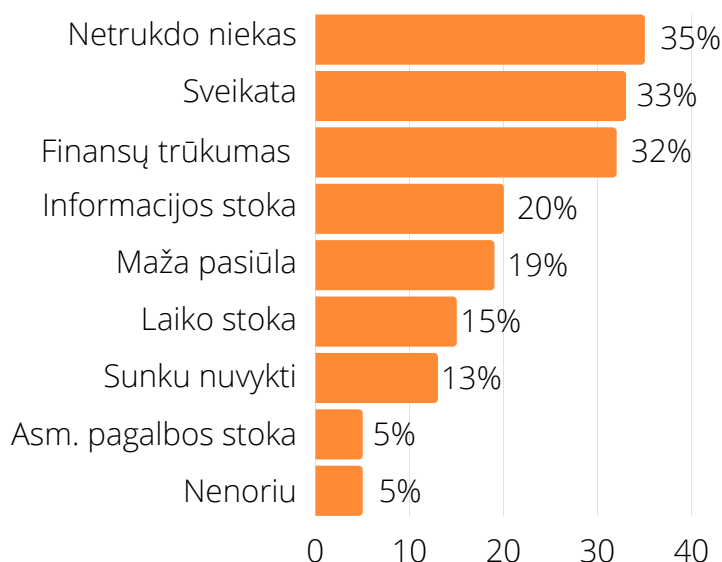
Tuomet įtraukėme ir šiuo metu reguliaraus laisvalaikio ir kultūros užimtumo neturinčius asmenis, ir visų paklausėme, kokiomis laisvalaikio veiklomis jie norėtų užsiimti labiausiai. Tarp jų populiariausios - sportas, mokymasis, darbas sode, kultūriniai užsiėmimai, draugystė telefonu, meno dirbtuvės (4pav.).

9% apklaustųjų reguliarių laisvalaikio ir kultūros užimtumo veiklų nenori visai.

LAISVALAIKIO UŽIMTUMĄ SKATINANTYS IR STABDANTYS VEIKSNIAI

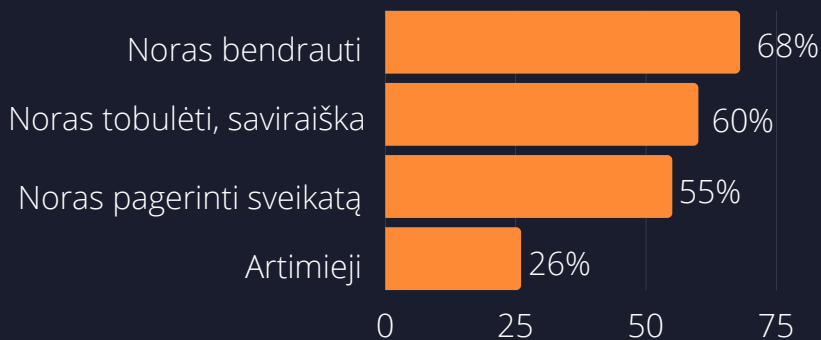
Didžiausia dalis apklaustųjų (35%) teigė, jog jiems dalyvauti laisvalaikio veiklose netrukdo niekas (5.a.pav). Apklaustieji, kuriems kyla iššūkių dalyvauti laisvalaikio veiklose, kaip pagrindines kliūtis nurodė sveikatos būklę, nemokamų paslaugų trūkumą bei informacijos stoką. Minima jų poreikiams nepritaikyta pasiūla, susisiekimo sunkumai, netinkamas veiklų laikas, asmeninės pagalbos trūkumas.

A. Laisvalaikio užimtumo kliūtys

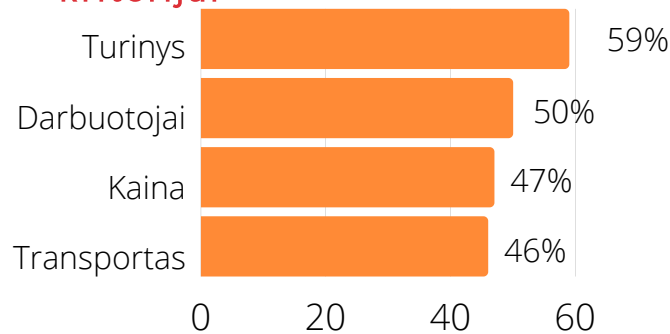
Pagrindinės priežastys, skatinančios senjorus įsitraukti į laisvalaikio ir kultūros veiklas - noras bendrauti, susirasti draugų bei saviraiškos paieškos, kita svarbi priežastis - noras pagerinti sveikatą (5.b.pav).

B. Laisvalaikio užimtumą skatinantys veiksniai

Senjorams renkantis veiklas svarbūs visi apklausoje pateikti kriterijai, visgi svarbiausias pasirodė veiklų turinys bei darbuotojų kvalifikacija ir draugiškumas, tuomet - veiklos kaina bei transportas ir vietos pasiekiamumas (5.c.pav).

C. Svarbiausi veiklų pasirinkimo kriterijai

5 PAV. LAISVALAIKIO UŽIMTUMĄ SKATINANTYS IR STABDANTYS VEIKSNIAI, SVARBIAUSI VEIKLŲ PASIRINKIMO KRITERIJAI

ĮTRAUKTIS

45% apklaustųjų teigė bendruomenėje turintys galimybę prisidėti prie laisvalaikio veiklų organizavimo pagal savo poreikius

30% apklaustųjų atsakė neigiamai, likę 25% apie tokią galimybę nežinojo.

36% apklaustųjų teigė, jog pats/pati nenorėtų prisidėti prie susitikimų organizavimo savanorystės pagrindu.

34% apklaustųjų atsakė, jog norėtų savanoriškai koordinuoti laisvalaikio veiklas, likę 30% šiuo klausimu neturėjo nuomonės.

Nesvarbu

20%

Mano bendraamžių

37%

Skirtos visiems

43%

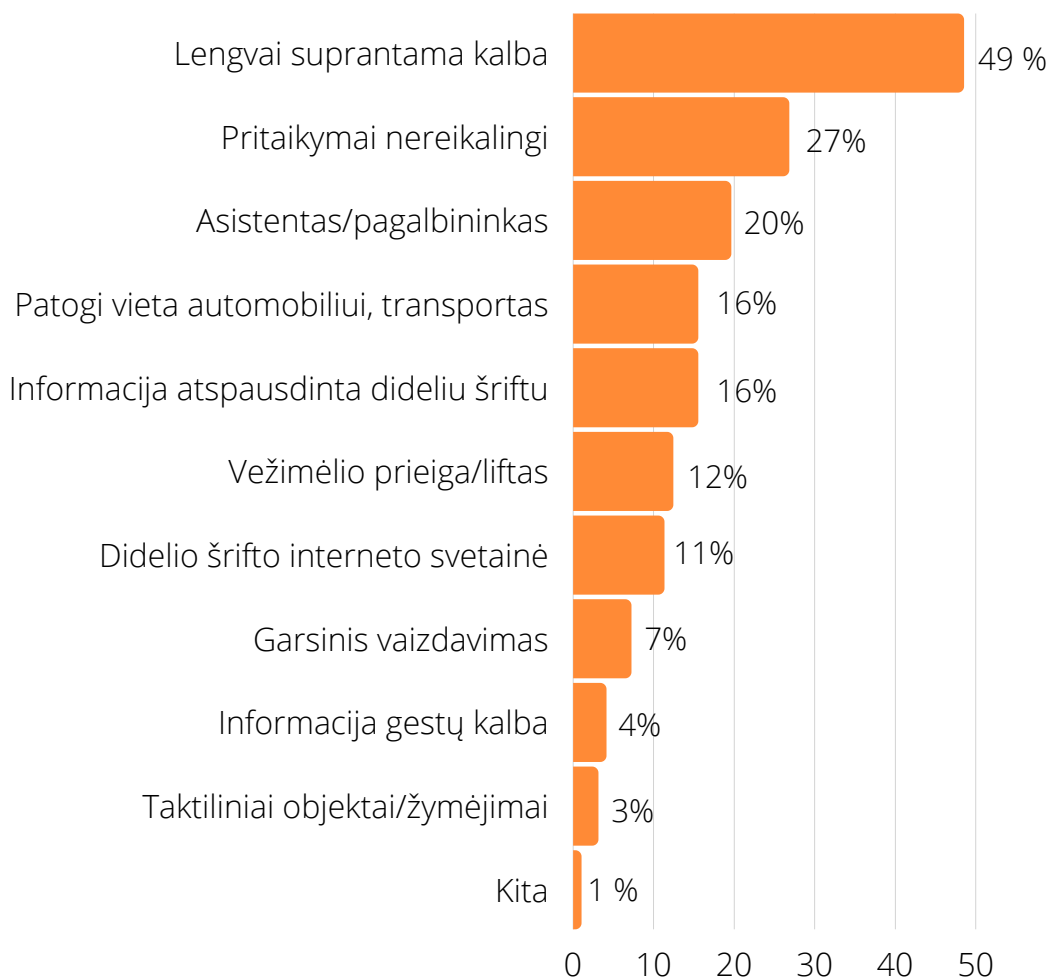
6 PAV. GRUPIŲ SUDĖTIES PIRMENYBĖS

Dauguma apklaustųjų (63%) vyresnio amžiaus žmonių **pirmenybę teikia įvairaus amžiaus grupėms**, arba teigia (20%), jog dalyvių amžius jiems nedaro jokios įtakos. Tik šiek tiek daugiau nei trečdalis (37%) senjorų jaučiasi geriau veiklose, kuriose dalyvauja tik jų bendraamžiai (6pav.).

PRISITAIKYMAI REIKALINGI SENJORAMS SU NEGALIA

32% apklaustųjų nurodė turintis negalią, likę senjorai teigė negalios neturintis (66%) arba atsisakė atsakyti į šį klausimą (2%).

Žemiau pateikta informacija apie senjorams su negalia reikalingą veiklų prisitaikymą (7pav.). Beveik pusei apklaustųjų su negalia (49%) **svarbiausia, kad tekstas ir informacija būtų pateikiama lengvai suprantama kalba, svarbios asistento/pagalbininko paslaugos (20%) ir transporto klausimai (16%)**. Daugiau, nei ketvirtis apklaustųjų (27%) individualaus poreikio veiklų pritaikymui neturėjo.

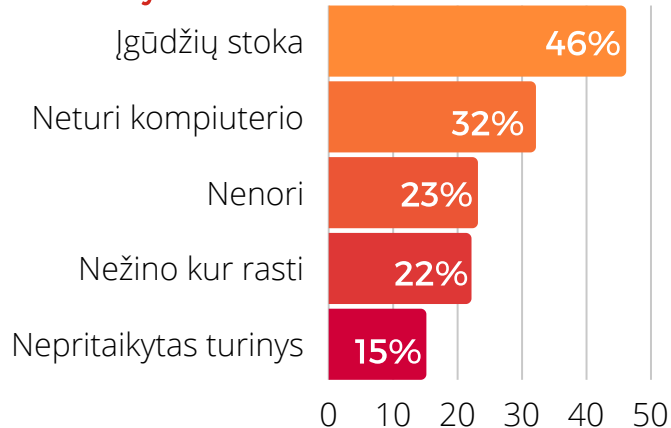
7 PAV. SENJORAMS SU NEGALIA REIKALINGI ĮSTAIGŲ PRISITAIKYMAI

UŽIMTUMAS INTERNETE

Net **64%** apklaustųjų senjorų nurodė, jog naudojami laisvalaikio ir kultūros paslaugomis internete (36% nesinaudoja).

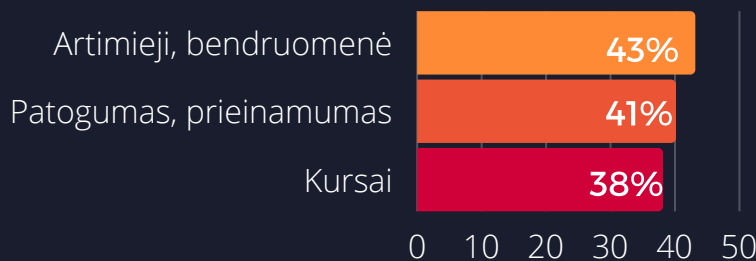
Pagrindinis senjorų laisvalaikio ir kultūros užimtumą internete stabdantis veiksnys - skaitmeninių įgūdžių stoka (46%), beveik trečdalis (32%) neturi kompiuterio prieigos, 22% nežino, kur rasti tokį turinį, 15% netenkina turinys. Beveik ketvirtadalis (23%) laisvalaikio ir kultūros paslaugomis internete naudotis nenori (8.a.pav).

A. Laisvalaikio užimtumą internete stabdantys veiksniai

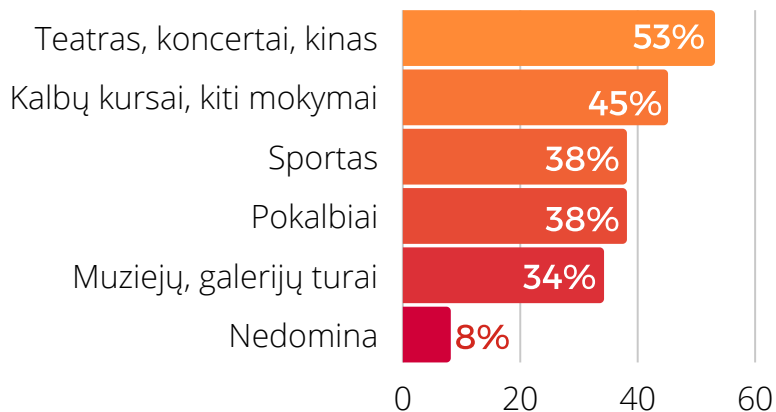
Apklaustieji nurodė, jog naudojami laisvalaikio ir kultūros paslaugomis internete, nes jos yra patogesnės ir prieinamesnės nei gyvos, o naudojimąsi jomis skatina tiek artimieji, bendruomenė, tiek kompiuterinio raštingumo kursai bei asmeniniai interesai (8.2b.pav.)

B. Laisvalaikio užimtumą internete skatinantys veiksniai

Labiausiai senjorus dominančios veiklos internete yra koncertai, kinas, teatro pasirodymai (53%), tuomet mokymasis - kalbų kursai, sveikos mitybos programos (45%), sporto užsiėmimai (38%), pokalbiai su artimaisiais, draugais (38%), muziejų turai, kultūros paveldo objektų lankymas (34%) (8.c.pav.). 8% nurodė, jog laisvalaikio ir kultūros turinys internete nedomina.

C. Kokie laisvalaikio užsiėmimai internete Jums yra įdomiausi?

8 PAV. SENJORŲ LAISVALAIKIO UŽIMTUMĄ INTERNETE SKATINANTYS IR STABDANTYS VEIKSNIAI BEI ĮDOMIAUSIAS TURINYS

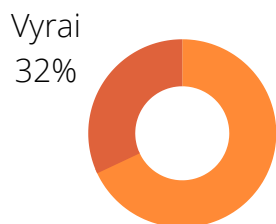
ŽMONIŲ SU NEGALIA APKLAUSOS REZULTATAI

ŽMONIŲ SU NEGALIA DEMOGRAFIJA

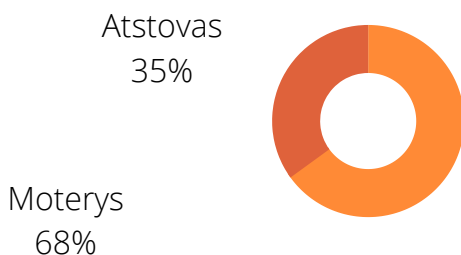
Apklauso klausimyną, skirtą žmonėms su negalia **užpildė 260 asmenų:**

- 65% iš jų - patys žmonės su negalia, 35% - jų atstovai (šeimos nariai, globėjai, socialiniai darbuotojai asmeniniai asistentai, pedagogai ar kt.) (9.a.pav.).
- Dauguma (68%) apklauso dalyvių buvo moterys (9.b.pav.).
- Dauguma apklaustųjų (76%) buvo darbingo amžiaus (26-65m.) (9.c).
- Pasiskirstymas pagal gyvenamąsias apskritis buvo įvairus, daugiausia apklaustųjų iš Šiaulių, Panevėžio, Vilniaus, Klaipėdos, Kauno apskričių (9.d).
- Dauguma apklausoje dalyvavusių žmonių su negalia (97%) gyvena ne globos institucijoje, o savo namuose (9.e.pav.).

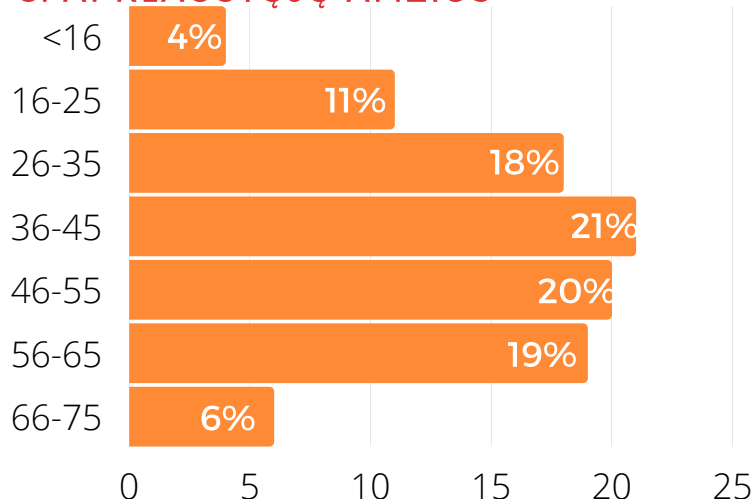
A. LYTIS:

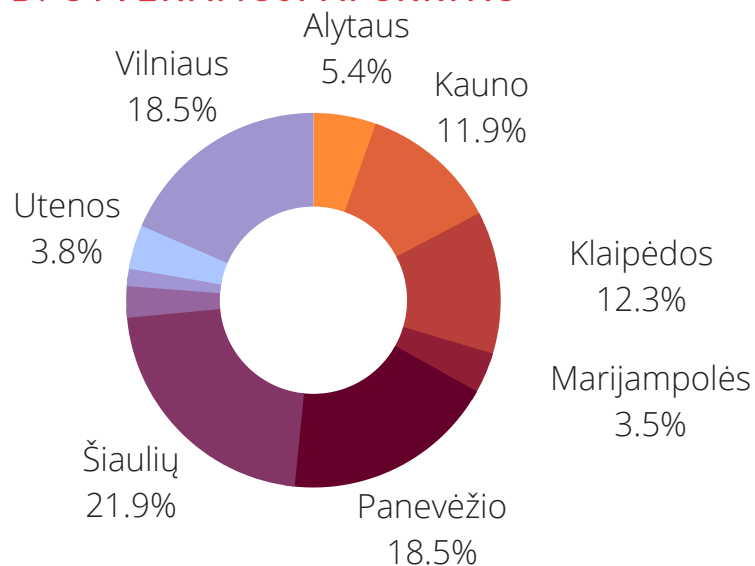
B. APKLAUSĄ PILDĖ

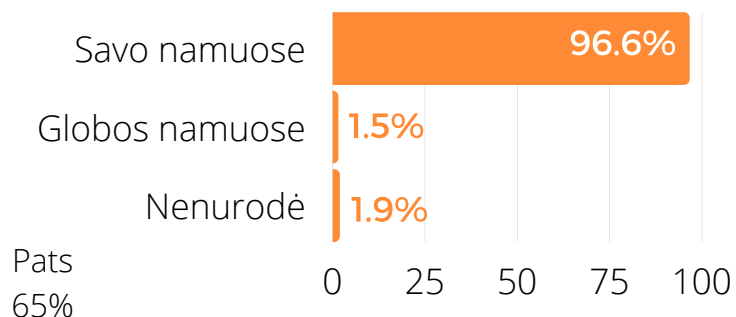
C. APKLAUSTŲJŲ AMŽIUS

D. GYVENAMOJI APSKRITIS

E. GYVENAMOJI APLINKA

9 PAV. APKLAUSTŲJŲ ŽMONIŲ SU NEGALIA DEMOGRAFIJA

UŽIMTUMAS

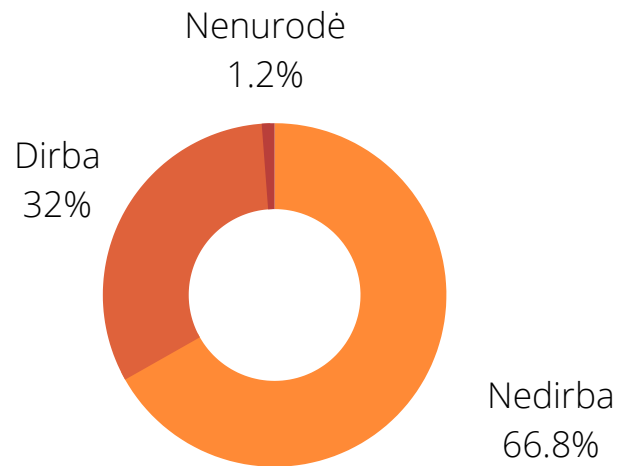
Nors ir beveik 80% apklaustųjų su negalia buvo darbingo amžiaus, tik **mažiau nei trečdalis apklaustųjų nurodė, jog dirba** (10a.pav.).

Beveik pusė (44%) apklaustųjų dalyvauja kultūriniuose renginiuose bent kartą per mėnesį, 25% - du ir daugiau kartų per mėnesį. Daugiau nei trečdalis apklaustųjų dalyvauja tokiose veiklose keletą kartų per metus ar kas metus. **9% apklaustųjų kultūros renginiuose visai nedalyvauja** (10b.pav.).

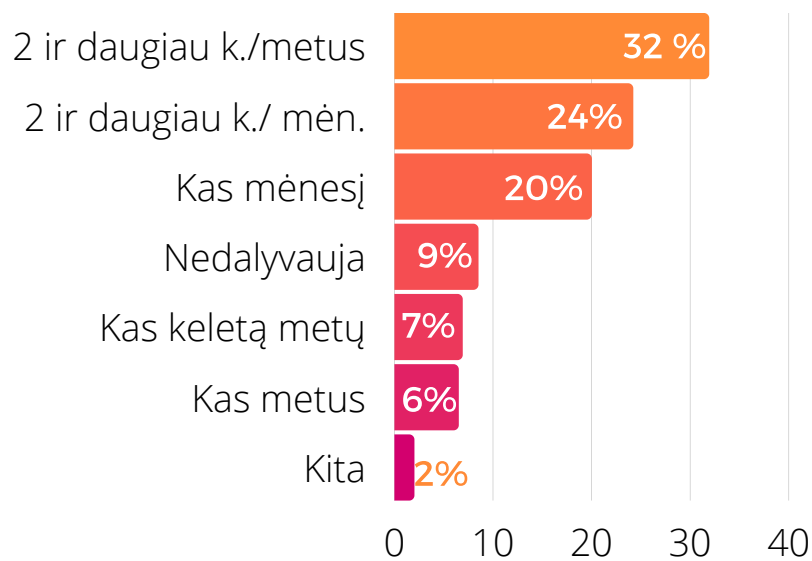
Tik šiek tiek daugiau, nei pusė žmonių su negalia (54%) reguliariai užsiima kokia nors laisvalaikio ar kultūros veikla (vykstančia bent kartą per savaitę), likę (46%) nurodė, jog reguliariai jokiais laisvalaikio veiklomis neužsiima (10.c.pav.).

Kadangi skaitmeninė anketa pasiekėme socialinių medijų grupių narius, asociacijų ir organizacijų narius ir kt., tikėtina, kad realioje situacijoje žmonių, nedalyvaujančių jokiose veiklose dalis yra gerokai didesnė, nei atspindima šioje apklausoje.

A. DARBO UŽIMTUMAS

B. DALYVAVIMAS KULTŪRINIUIOSE RENGINIUISE

C. REGULIARUS LAISVALAIKIO UŽIMTUMAS KULTŪRA IR KT.

10 PAV. APKLAUSTŪJŲ ŽMONIŲ SU NEGALIA DARBO, LAISVALAIKIO IR KULTŪROS UŽIMTUMAS

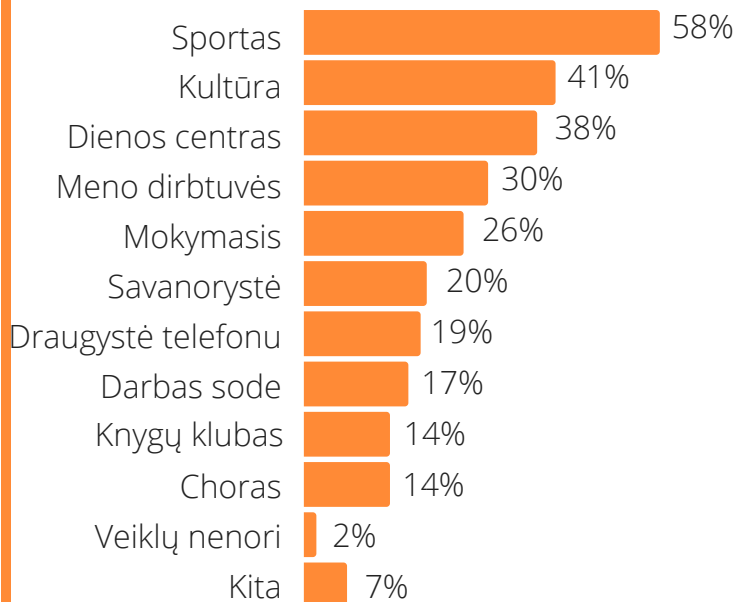
REGULIARŪS UŽSIĖMIMAI LAISVALAIKIO VEIKLOMIS

Paklausėme, kokiomis veiklomis užsiima tie 54% apklaustųjų, kurie turi reguliarią laisvalaikio veiklą.

Populiariausios veiklos tarp šiuo metu reguliarią laisvalaikio veiklą turinčių žmonių su negalia - tai sportas (užsiėmimai baseine, mankštos, šokiai), **dienos centro veiklos ir meno dirbtuvės** (keramikos dirbtuvės, piešimas, siuvinėjimas).

Tik trečdalis šių veiklų yra skirta vien žmonėms su negalia, **dauguma veiklų (66%) yra įtraukios, nepriklausomai nuo negalios** (11 pav.).

Labiausiai dominančios veiklos

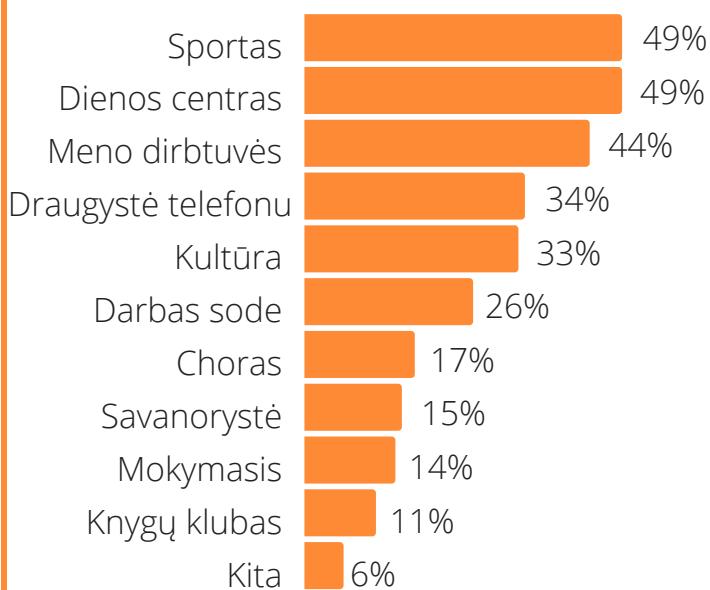

12 PAV. LABIAUSIAI DOMINANČIOS LAISVALAIKIO UŽIMTUMO VEIKLOS

Tuomet įtraukėme ir šiuo metu reguliaraus užimtumo neturinčius asmenis, ir visų paklausėme, kokiomis laisvalaikio veiklomis jie norėtų užsiimti labiausiai. **Patraukliausios laisvalaikio veiklos žmonėms su negalia - sportas, kultūra (kinas, teatras, gyvos muzikos koncertai, muziejai), dienos centro veiklos, meno dirbtuvės bei naujų įgūdžių, kalbų mokymasis bei savanorystė** (12 pav.).

Tik 2% apklaustųjų nėra susidomėję jokiomis laisvalaikio ir kultūros veiklomis.

Šiuo metu populiariausios veiklos*:

***66% iš šių veiklų vykdomos mišriose grupėse (likę 34% veiklų skirtos tik žmonėms su negalia)**

11 PAV. ŠIUO METU POPULIARIAUSIOS LAISVALAIKIO UŽIMTUMO VEIKLOS

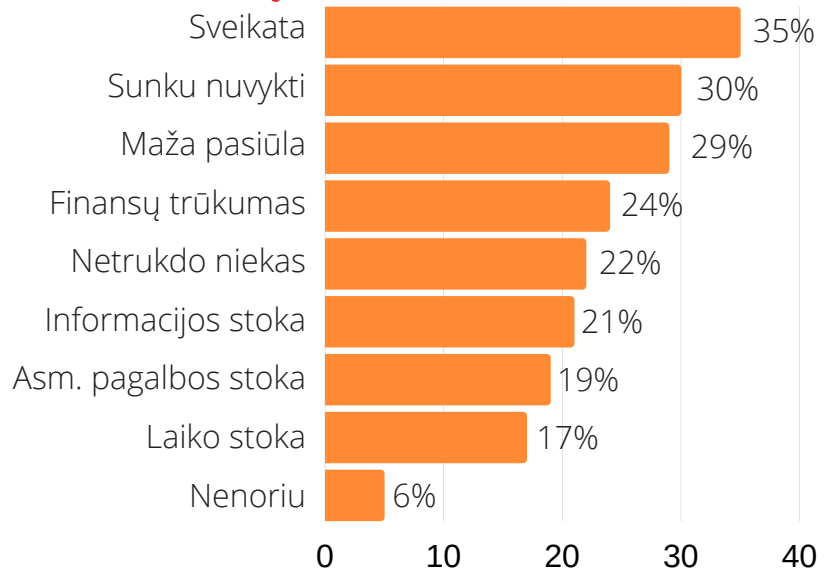
LAISVALAIKIO UŽIMTUMĄ SKATINANTYS IR STABDANTYS VEIKSNIAI

Paklausti, kokios yra pagrindinės kliūtys turėti laisvalaikio užimtumą, apklaustieji dažniausiai minėjo sveikatos iššūkius, **beveik trečdaliui didžiausia kliūtis - transportas ir susisiekimas bei maža individualiems poreikiams pritaikytų veiklų pasiūla ir nemokamų veiklų trūkumas**. Tik 6% apklaustųjų teigė, jog reguliarių laisvalaikio veiklų nenori visai (13.a.pav.).

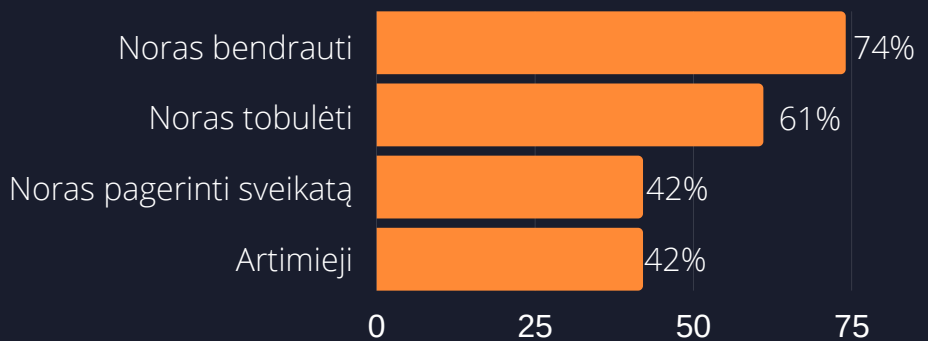
Apklaustuosius **imtis laisvalaikio veiklų labiausiai skatina galimybė susirasti draugų bei noras tobulėti**, išreikšti save, taip pat prisideda sveikatos gerinimo veiksnys bei artimųjų paskatos (13.b.pav.).

Renkantis laisvalaikio ir kultūros užimtumo veiklas žmonėms su negalia beveik vienodai svarbūs visi apklausoje pateikti kriterijai - turinys, susisiekimas, prisitaikymas, kaina, visgi **svarbiausias iš jų - darbuotojų kvalifikacija ir draugiškumas** (13.c.pav.).

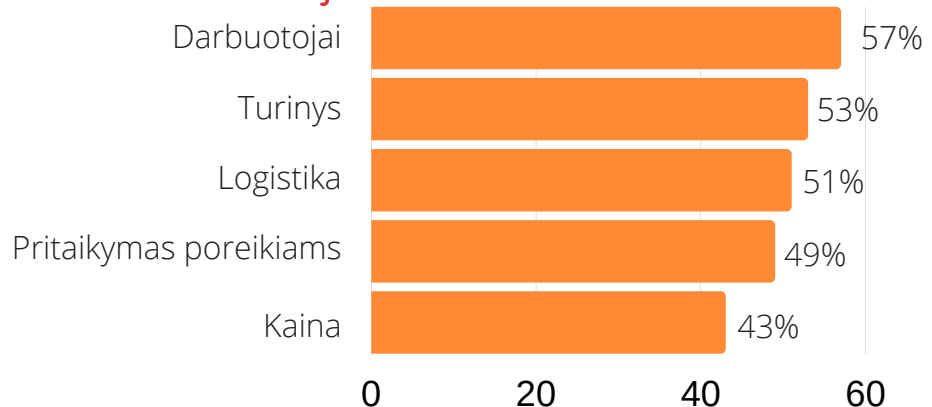
A. Laisvalaikio užimtumą stabdantys veiksniai

B. Laisvalaikio užimtumą skatinantys veiksniai

C. Svarbiausi veiklų pasirinkimo kriterijai

13 PAV. LAISVALAIKIO UŽIMTUMĄ SKATINANTYS IR STABDANTYS VEIKSNIAI, SVARBIAUSI VEIKLŲ PASIRINKIMO KRITERIJAI

ĮTRAUKTIS

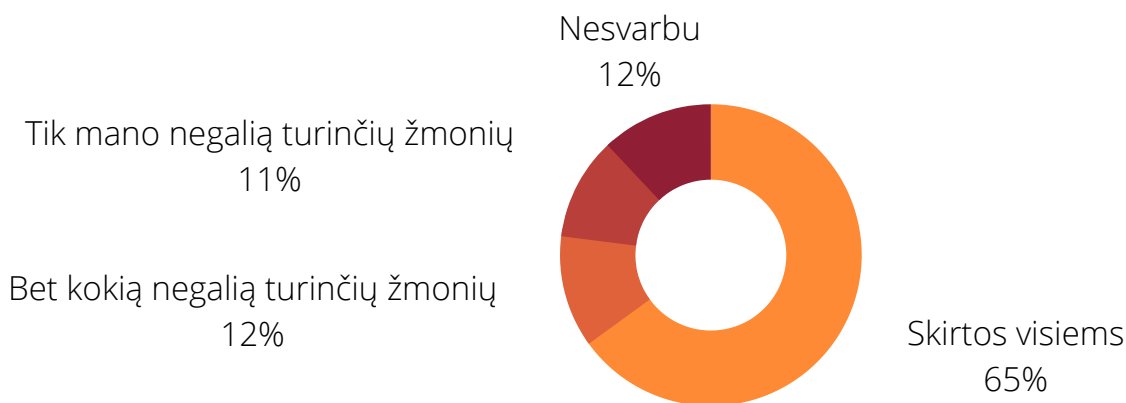
48% apklaustųjų teigė bendruomenėje turintis galimybę prisidėti prie laisvalaikio veiklų organizavimo pagal savo poreikius.

25% apklaustųjų atsakė neigiamai, likę 27% apie tokią galimybę nežinojo.

41% teigė, jog patys norėtų prisidėti prie susitikimų ir veiklų organizavimo savanorystės pagrindu.

25% apklaustųjų atsakė neigiamai, likę 34% nežinojo ar norėtų.

Paklausti apie priimtinausią grupės sudėtį, **77% apklaustųjų pirmenybę teikė mišrioms, įtraukioms grupėms**, kurios skirtos visiems, nepriklausomai, ar turi negalią ar ne, arba atsakė, jog grupės sudėtis nėra svarbi. 12% apklaustųjų jaučiasi patogiau, kai veiklose yra tik žmonės su negalia, o 11% apklaustųjų - tik tą pačią negalią turintys žmonės (14pav.).

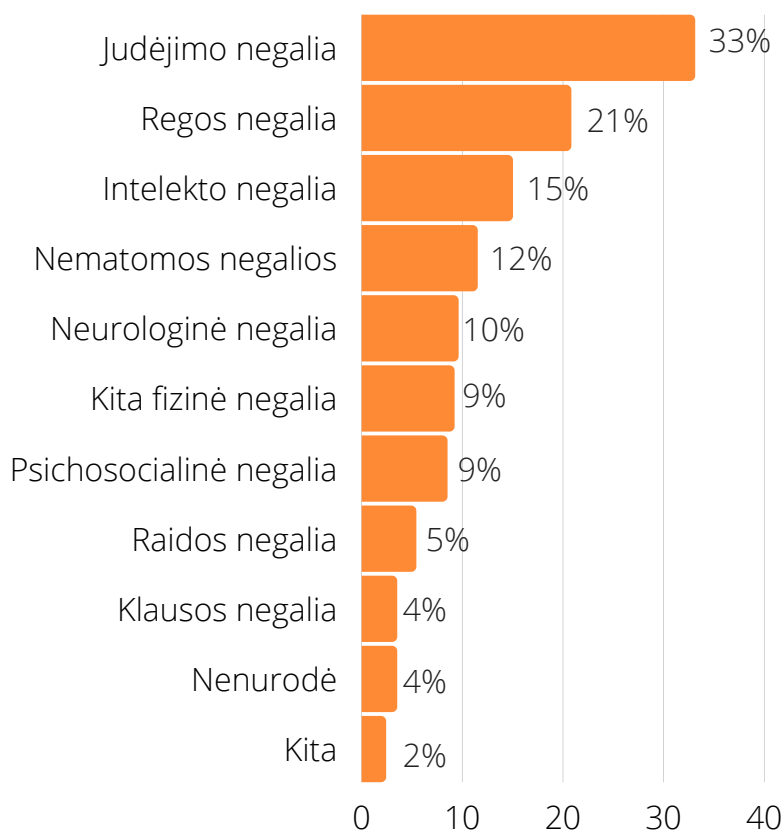

14 PAV. GRUPIŲ SUDĖTIES PIRMENYBĖS

NEGALIŲ PASISKIRSTYMAS TARP APKLAUSTŲJŲ

Dauguma apklaustųjų turėjo daugiau nei vieną negalią; daugiausia - fizinės negalias: trečdalis (33%) - judėjimo, 21% - regos; 15% - intelekto, 12% - nematomas negalias, 10% neurologines negalias (15pav.).

Dauguma apklaustųjų (68%) nurodė, jog kasdienei veiklai vykdyti reikalinga minimali pagalba (lengva ar vidutinė negalia), ketvirtis apklaustųjų (25%) nurodė, jog kasdienei veiklai vykdyti reikalinga nuolatinė pagalba (sunki negalia); 7% apklaustųjų šios informacijos nepateikė.

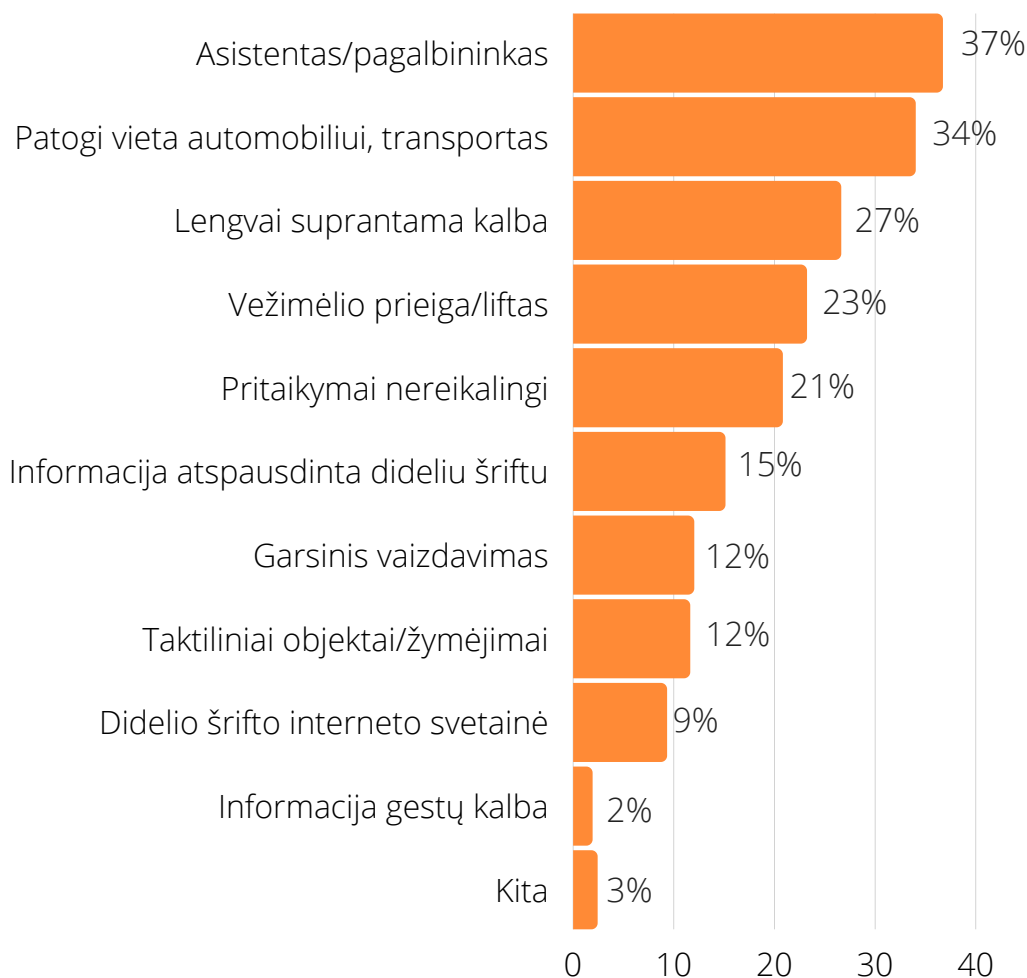

15 PAV. APKLAUSTŲJŲ ŽMONIŲ NEGALIOS TIPAS

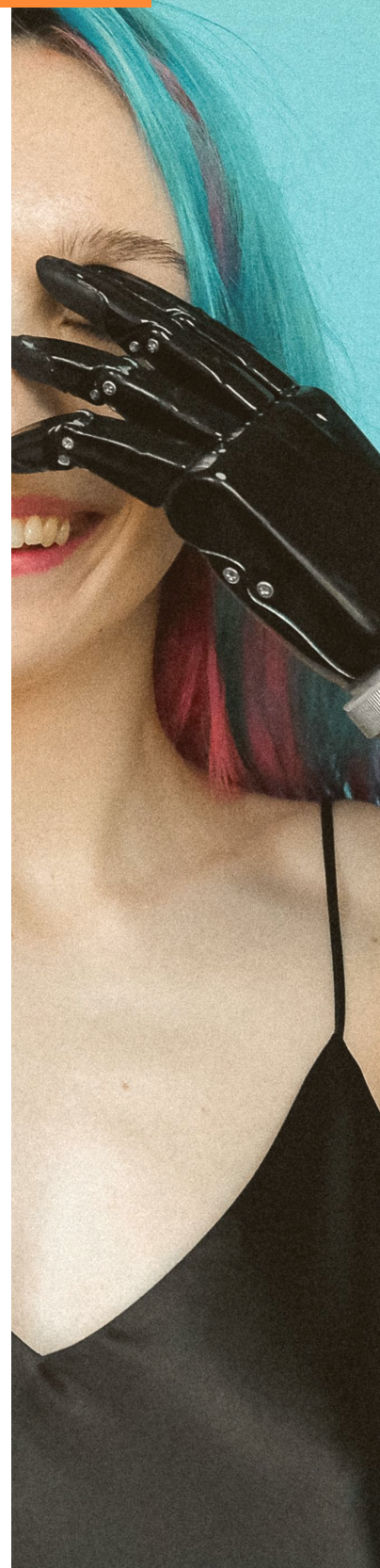
SVARBIAUSI ĮSTAIGŲ PRISITAIKYMAI, REIKALINGI ŽMONĖMS SU NEGALIA

Daugiau nei trečdaliui apklaustųjų (37%) tam, kad galėtų dalyvauti laisvalaikio ir kultūros veiklose, svarbiausios asistento/pagalbininko paslaugos, ir susisiekimu klausimai (34%), daugiau nei ketvirtis (27%) išreiškė poreikį, kad tekstas ir informacija būtų pateikiami lengvai suprantama kalba, svarbi vežimėlio prieiga/liftas (23%), minimas didelio šrifto spaudinių (15%) ir garsinio vaizdavimo bei taktilinio žymėjimo poreikis (12%) (16 pav.).

Daugiau, nei penktadalis (21%) žmonių su negalia teigė, jog neturi individualių poreikių įstaigų prisitaikymui.

16 PAV. ŽMONĖMS SU NEGALIA REIKALINGI ĮSTAIGŲ PRISITAIKYMAI

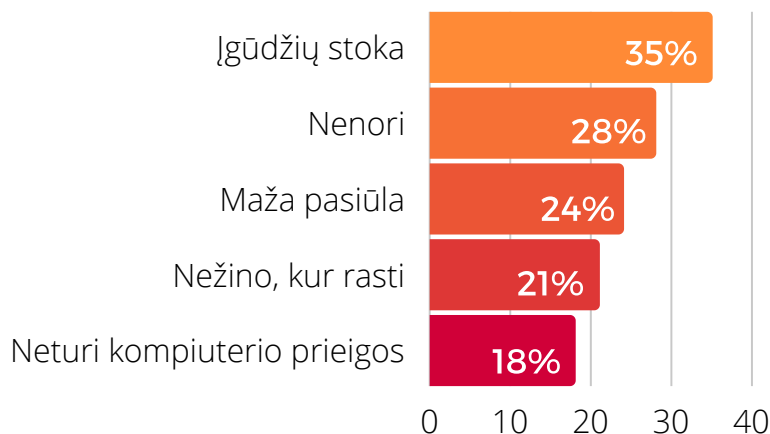

UŽIMTUMAS INTERNETE

60% apklaustųjų žmonių su negalia nurodė, jog naudojasi laisvalaikio ir kultūros paslaugomis internete (40% nesinaudoja).

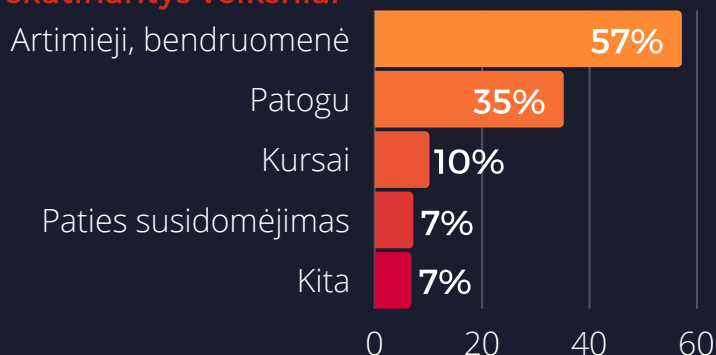
Pagrindinė laisvalaikio ir kultūros užimtumo internete kliūtis - skaitmeninių įgūdžių stoka (35%), 24% netenkina pasiūla, 21% nežino, kur rasti tokį turinį, beveik penktadalis (18%) neturi kompiuterio prieigos, daugiau nei ketvirtadalis (28%) laisvalaikio ir kultūros paslaugomis internete naudotis nenori (17.a.pav.).

A. Laisvalaikio užimtumą internete stabdantys veiksniai

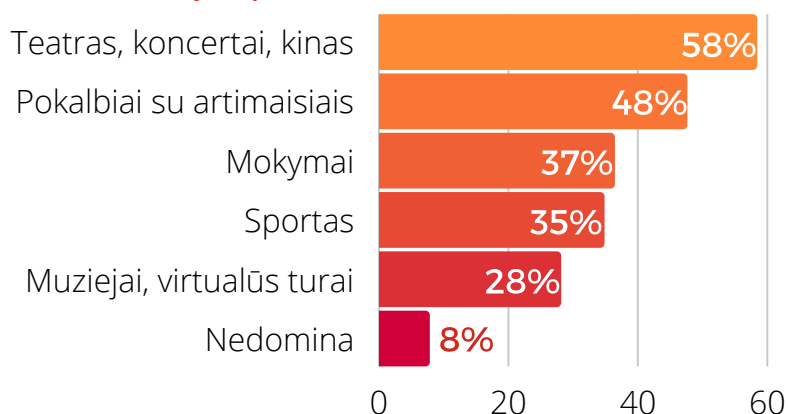
Artimieji, draugai, bendruomenė yra pagrindinis veiksnys, skatinantis užsiimti laisvalaikio ir kultūros veiklomis internete, kaip nurodė daugiau, nei pusė (57%), 35% apklaustųjų nurodė, jog jiems šios paslaugos internete yra patogesnės, nei gyvai, dešimtadalį (10%) skatina kompiuterinio raštingumo kursai bei asmeniniai interesai (7%) (17.2b.pav.)

B. Laisvalaikio užimtumą internete skatinantys veiksniai

Labiausiai dominanti veikla internete - koncertai, kinas, teatro pasirodymai (58%), tuomet pokalbiai su artimaisiais, draugais (48%), mokymasis - kalbų kursai, sveikos mitybos programos (37%), sporto užsiėmimai (35%), muziejų turai, kultūros paveldo objektų lankymas (28%), (17.c.pav.).

C. Kokie laisvalaikio užsiėmimai internete Jums yra įdomiausi?

17 PAV. LAISVALAIKIO UŽIMTUMĄ INTERNETE SKATINANTYS IR STABDANTYS VEIKSNIAI BEI ĮDOMIAUSIAS TURINYS

IŠVADOS

Vyresnio amžiaus žmonių apklausa

Apibendrinant, dažniausias vyresnio amžiaus žmonių apklausos atsakovas buvo nedirbanti moteris, kas mėnesį dalyvaujanti kultūros renginiuose ir turinti reguliarią laisvalaikio užimtumo veiklą.

Populiariausios laisvalaikio veiklos tarp apklaustųjų senjorų - mokymasis (Trečiojo amžiaus universitetai), sportas, darbas sode, kultūriniai užsiėmimai, draugystė telefonu, meno dirbtuvės, knygų klubai. Renkantis veiklas kreipiamas dėmesys į jų turinį, darbuotojų draugiškumą ir profesionalumą, kainą bei susisiektimo klausimus. Senjorus įsitraukti į laisvalaikio ir kultūros veiklas labiausiai motyvuoja noras bendrauti, saviraiškos paieškos bei noras pagerinti sveikatą.

Apklaustieji kaip pagrindines kliūtis dalyvauti laisvalaikio veiklose nurodė sveikatos būklę, nemokamų paslaugų trūkumą, informacijos apie užsiėmimus stoką, minimi transporto iššūkiai. Susisiektimo klausimai itin svarbūs ne miesto centrų bei regionų gyventojams - pastebimas laisvalaikio ir kultūros veiklų plėtros poreikis miestuose toliau nuo centro, regione, mažesniuose miesteliuose. Labiausiai reikalinga, kad laisvalaikio ir kultūros užimtumo veiklas vykdančios organizacijos tekstą ir informaciją pateiktų lengvai suprantama kalba.

Kalbant apie laisvalaikio ir kultūros užimtumą internete - didesnė dalis apklaustųjų turi poreikį tokiam turiniui. Apklaustieji nurodė, jog naudojami laisvalaikio ir kultūros paslaugomis internete, nes jos yra patogesnės ir labiau prieinamos nei gyvos. Labiausiai skaitmeninėje erdvėje vyresnio amžiaus žmonės domina teatras, koncertai, kinas, mokymosi galimybės bei sportas ir pokalbiai. Pagrindinės kliūtys naudotis laisvalaikio ir kultūros paslaugomis skaitmeninėje erdvėje - kompiuterinio raštingumo įgūdžių trūkumas ir/ar kompiuterio prieigos neturėjimas, maža pasiūla ar nesugebėjimas rasti patinkantį turinį. Tai pabrėžia kompiuterinio raštingumo kursų svarbą, poreikį kultūros ir laisvalaikio organizacijoms atsižvelgti į senjorų poreikius ir interesus.

IŠVADOS

Žmonių su negalia apklausa

Apibendrinant, dažniausias žmonių su negalia apklausos atsakovas buvo darbingo amžiaus nedirbanti moteris, keletą kartų per metus dalyvaujanti kultūriniuose renginiuose ir (galbūt) turinti reguliarią laisvalaikio užimtumo veiklą.

Patraukliausios laisvalaikio veiklos tarp apklaustųjų - sportas, kultūra (kinas, teatras, gyvos muzikos koncertai, muziejai), dienos centro veiklos, meno dirbtuvės, naujų įgūdžių, kalbų mokymasis ir savanorystė. Imtis laisvalaikio veiklų labiausiai skatina galimybė susirasti draugų, saviraiškos ir tobulėjimo galimybės. Dauguma pirmenybę teikia grupėms, kurios skirtos visiems, nepriklausomai, ar dalyvis turi negalią, ar ne. Renkantis laisvalaikio ir kultūros užimtumo veiklas apklaustiesiems svarbiausia darbuotojų kvalifikacija, veiklų turinys, susisiekimo klausimai, įstaigos prisitaikymas prie asmeninių poreikių bei veiklos kaina. Beveik pusė apklaustųjų patys norėtų prisidėti prie savipagalbos grupių ir laisvalaikio veiklų organizavimo savanorystės pagrindu, tačiau reikia apmokyti ir padėti pasirengusio koordinatoriaus.

Pagrindinės kliūtys užsiimti laisvalaikio veiklomis - neišspręsti susisiekimo klausimai, maža individualiems poreikiams pritaikytų veiklų pasiūla ir nemokamų veiklų ar informacijos apie jas trūkumas. Dėl to labiausiai reikalingi organizacijų prisitaikymai - asistento/pagalbininko paslaugos, susisiekimo klausimų sprendimas, informacijos pateikimas lengvai suprantama kalba, vežimėlio prieiga/liftas, garsinis/taktilinis žymėjimas. Poreikiai koreliuoja su apklaustųjų negaliomis - daugiausia iš jų turėjo fizines negalias: judėjimo, regos, tuomet intelekto ir neurologines negalias. Taigi, pabrėžiama svarba atsižvelgti į kiekvienos auditorijos skirtingus poreikius.

Dauguma apklaustųjų turi poreikį laisvalaikio ir kultūros turiniui internete, daliai šios paslaugos internete yra patogesnės ir labiau prieinamos, nei gyvi užsiėmimai. Pagrindinės laisvalaikio ir kultūros užimtumo internete kliūtys - skaitmeninių įgūdžių stoka, netenkinanti pasiūla ar pagalbos poreikis, ieškant tokio turinio. Labiausiai dominančios veiklos - teatras, koncertai, kinas, pokalbiai su artimaisiais ir draugais, mokymasis, sportas, virtualūs muziejų ir kultūros paveldo objektų turai. Tai pabrėžia poreikį kultūros ir laisvalaikio organizacijoms, kuriant turinį, atsižvelgti į žmonių su negalia poreikius. Minima, jog tai yra itin svarbus įrankis, kol organizacijos nėra fiziškai prieinamos.

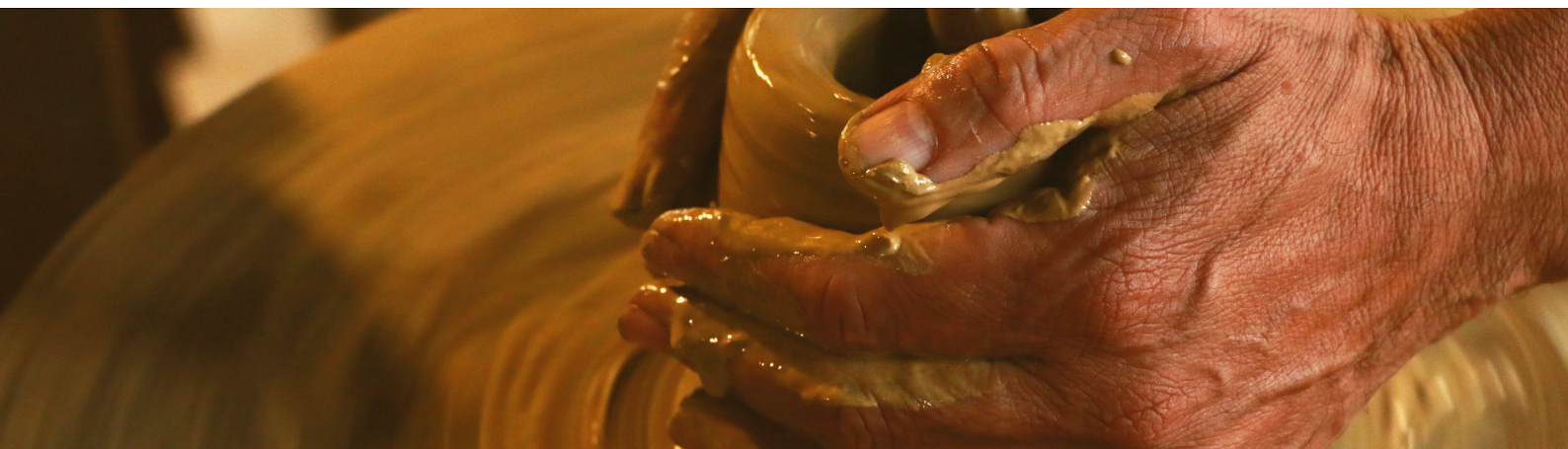

REKOMENDACIJOS

Dėl šių grupių socialinės atskirties ir vienišumo bei jų neigiamo poveikio sveikatai ir gyvenimo kokybei, itin svarbu užtikrinti ir skatinti laisvalaikio ir kultūros veiklų prieinamumą ir patrauklumą vyresnio amžiaus žmonėms ir žmonėms su negalia.

Remiantis apklausos rezultatais, respondentų įžvalgomis bei poreikiais, siekiant didinti vyresnio amžiaus žmonių ir žmonių su negalia užimtumą, itin reikalinga:

- **Plėtoti asmeninio asistento paslaugas** bei užtikrinti jų prieinamumą asmens laisvalaikio, sporto, kultūrinio užimtumo poreikiams tenkinti.
- Skatinti ir **plėtoti lengvai suprantamos kalbos vartojimą** laisvalaikio ir kultūros organizacijose.
- Didinti **laisvalaikio ir kultūros veiklų patrauklumą ir prieinamumą vyresnio amžiaus vyrams**, kurti specialiai jų poreikiams pritaikytas programas (pvz.: šiuo tikslu Australijoje, Jungtinėje Karalystėje ir kitur tam antram gyvenimui prikeliamos medžio, metalo darbų dirbtuvės, kur vyrai kviečiami patys koordinuoti savo veiklą (angl. Men's sheds)).
- Didinti nemokamų skaitmeninių įgūdžių lavinimo kursų prieinamumą ir patrauklumą žmonėms su negalia ir vyresnio amžiaus žmonėms.
- Didinti skaitmeninio užimtumo ir kultūros paslaugų įvairovę ir pasiūlą žmonėms su skirtingais fiziniais ir intelektualiais sugebėjimais bei poreikiais.
- **Plėtoti lankymo namuose paslaugas** ne minimalių žmogiškųjų poreikių (tokių kaip maistas ir prausimasis), bet ir **platesnių, tokių kaip saviraiška, savišvieta, bendravimas, pomėgiai, kultūra, tenkinimui.**

REKOMENDACIJOS

Laisvalaikio ir kultūros organizacijoms

- Pateikti išsamią informaciją apie renginių, erdvių ir turinio prieinamumą/ neprieinamumą žmonių su negalia ir vyresnio amžiaus žmonių poreikiams.
- Siekiant pritraukti vyresnio amžiaus žmones į laisvalaikio ir kultūros veiklas, vartoti paprastą, atsižvelgti į tinkamiausią laiką ir kitus poreikius.
- Didinti vyresnio amžiaus žmonių ir žmonių su negalia užimtumo grupių įvairovę – įtraukiant skirtingų amžių, negalia turinčius ir neturinčius asmenis į bendras veiklas.
- Įgalinti vyresnio amžiaus žmones ir žmones su negalia pačius organizuoti sau patinkančias veiklas bei jų turinį.
- Planuojant naujus renginius/veiklas, numatyti (o reklamuojant- nurodyti) kokių transportu vyresnio amžiaus žmonės ir/ar žmonės su negalia galėtų atvykti į renginio vietą.
- Kuriant naujas programas/organizacijas numatyti, jog auditorijoje yra įvairias matomas ir nematomas negalias bei skirtingus poreikius turinčių asmenų.
- Organizuojant veiklas/renginius atsižvelgti į kiekvienos individualios auditorijos poreikius.

ŠALTINIAI

1. Eurostat (2018) Disability statistics - poverty and income inequalities. At risk of poverty or social exclusion. Paimta iš: https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Disability_statistics_-_poverty_and_income_inequalities#Being_at-risk-of-poverty_or_social_exclusion_.28AROE.29:_higher_prevalence_among_the_population_with_activity_limitation
2. Eurostat (2018) At risk of poverty or social exclusion rate for elderly (65+). Paimta iš: <https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/tespm090/default/table?lang=en>
3. UNECE (2018) Active Ageing Index Analytical Report. Paimta iš: http://www.unece.org/fileadmin/DAM/pau/age/Active_Ageing_Index/Stakeholder_Meeting/ACTIVE_AGEING_INDEX_TRENDS_2008-2016_web_cover_reduced.pdf
4. Holt-Lunstad, J., Smith, T. B., & Layton, J. B. (2010). Social Relationships and Mortality Risk: A Metaanalytic Review. *PLoS Med*, 7(7), e1000316.
5. Holt-Lunstad, J., Smith, T. B., Baker, M., Harris, T., & Stephenson, D. (2015). Loneliness and Social Isolation as Risk Factors for Mortality: A Meta-analytic Review. *Perspect Psychol Sci*, 10(2), 227-237.
6. Holwerda, T. J., Deeg, D. J., Beekman, A. T., van Tilburg, T. G., Stek, M. L., Jonker, C., & Schoevers, R. A. (2014). Feelings of Loneliness, but not Social Isolation, Predict Dementia Onset: Results From the Amsterdam Study of the Elderly (AMSTEL). *J Neurol Neurosurg Psychiatry*, 85, 135-142.
7. Steptoe, A., Shankar, A., Demakakos, P. and Wardle, J., 2013. Social isolation, loneliness, and all-cause mortality in older men and women. *Proceedings of the National Academy of Sciences*, 110(15), pp.5797-5801.
8. Boss, L., Kang, D.H. and Branson, S., 2015. Loneliness and cognitive function in the older adult: a systematic review. *International Psychogeriatrics*, 27(4), pp.541-55
9. Gordon-Nesbitt, R., 2015. Exploring the longitudinal relationship between arts engagement and health. Manchester, UK: Manchester Metropolitan University. Paimta iš: https://www.researchgate.net/publication/272328131_Exploring_the_Longitudinal_Relationship_between_Arts_Engagement_and_Health
10. Nazari, H., Saadatjoo, A., Tabiee, S. and Nazari, A., 2018. The Effect of Clay Therapy on Anxiety, Depression, and Happiness in People with Physical Disabilities. *Modern Care Journal*, 15(4)
11. Dunphy, K., Baker, F.A., Dumaresq, E., Carroll-Haskins, K., Eickholt, J., Ercole, M., Kaimal, G., Meyer, K., Sajjani, N., Shamir, O.Y. and Wosch, T., 2019. Creative arts interventions to address depression in older adults: a systematic review of outcomes, processes, and mechanisms. *Frontiers in psychology*, 9, p.2655.

ŠALTINIAI

12. Fancourt, D. and Tymoszuk, U., 2019. Cultural engagement and incident depression in older adults: evidence from the English Longitudinal Study of Ageing. *The British Journal of Psychiatry*, 214(4), pp.225-229.

13. Pasaulio sveikatos organizacija. Fancourt and Finn (2019) Health Evidence Network synthesis report 67. What is the evidence on the role of the arts in improving health and well-being? A scoping review Paimta iš: <http://www.euro.who.int/en/publications/abstracts/what-is-the-evidence-on-the-role-of-the-arts-in-improving-health-and-well-being-a-scoping-review-2019>

14. Pasaulio sveikatos organizacija, Europos komisija (2017) Age-friendly environments in Europe. A handbook of domains for policy action. Paimta iš:

[https://www.euro.who.int/__dataassets/pdf_file/0011/359543/AFEE-handbook.PDF?ua=1#page=\[81\]](https://www.euro.who.int/__dataassets/pdf_file/0011/359543/AFEE-handbook.PDF?ua=1#page=[81])